

Oorlogsliedjes en populaire deuntjes.

André Desmidt

De Tweede Wereldoorlog is bijzonder in de actualiteit naar aanleiding van de wapenstilstand en bevrijding 75 jaar geleden.

Om de stand van zaken van de oorlog te vernemen moest men luisteren naar de marktzangers (de uitgedrukte teksten waren niet altijd hetzelfde als wat men zong... de Duitsers begrepen het toch niet... maar opgepast voor de zwarte verklikkers !

Een aantal oorlogsliedjes klinken ons als muziek in de oren: It is a long way to Tipperary, The white cliffs off Dover van Vera Lynn of Unter die laterne van Marlene Dietrich.

Maar er werden natuurlijk ook veel clandestiene liedjes gemaakt. Nu zou men spreken van covers. Nieuwe teksten op bestaande (goed in de oren klinkende) melodieën.

De heemkring uit Herzele de vzw Hellebaard verzamelde in 2017 een reeks marktliederen uit de Tweede Wereldoorlog. Deze kritische liederen werden op markten en openbare pleinen gezongen en te koop aangeboden.

Er wordt wekelijks ingespeeld op lokale gebeurtenissen die het volk beroerden. Het was een vorm van verbaal protest. Zeer vergankelijk zodat de bezetter op basis van de censuur geen maatregelen zou kunnen nemen.

In bedekte termen werden de onderdrukte gevoelens verwoord. Soms was het een eerder euforische lofzang over de heldenmoed van de eigen strijdkrachten... zeker op het einde van de oorlog toen de Duitsers terrein verloren.

Vaak was het ook een smalend verhaal over de bezetter zeker toen die minder succesvol was. Omwille van de controle en de censuur weken de gezongen teksten sterk af van de geschreven (meer beschaafde) teksten.

De zangers brachten geen hoogstaande literatuur maar eerder goed in de oren klinkende karamellenverzen die vlot bewaard bleven in het collectief geheugen.

De marktzangers voerden eigenlijk een verbale strijd en de bevolking apprecieerde die teksten. Het was "verzet" in de twee betekenissen van het woord !De liederen waren zeer streekgebonden omdat de inspiratie zeer lokaal was.

Naargelang de oorlog vorderde veranderde de inhoud van de liedjes.

Eerst was er de mobilisatie, het vertrek van de jonge mannen, de onzekerheid, de uitbuiting en de rantsoenering, de bombardementen, het verzet, de hoop op betere tijden, de overwinning op de Duitse bezetter, de relatie bezetter en eigen vrouwen, de collaboratie, de wreedheden in oorlogstijd, de bevrijding, de wraak op de zwarten...

Kop van Jut was natuurlijk de figuur (die men smalend noemde) Dolftje, de onaantastbare dictator en volksmenner Adolf Hitler. De meest gehate Duitser !!!

O kleine jodeljongen... wat ben je toch begonnen

Ja met al je mitrailleurs en bommen

Zal je nooit in Engeland komen

Wacht maar tot van de zomer

Je goat een keer en twa zien

De Engelsman zal komen met zijn vliegmachien

Ze smijten met Coca Cola en koekenbrood

Hitler moet dood, die domme kloot

Met al zijn plakkersbrood (2X)

De mobilisatie

Na de economische crisis begin jaren dertig kwamen figuren op het voorplan die beterschap beloofden. Het nationaalsocialisme kreeg gestalte en wakkerde het nationaal gevoel sterk aan. Vanaf 1933 kwam er dreigende taal vanuit Duitsland bij monde van een zekere Adolf Hitler (in Italië Mussolini). Hitler speelde blufpoker en verkondigde een positieve toekomst met theorieën als de suprematie van het Arische ras, de Übermensch, gebiedsuitbreiding door aanhechting. In het Westen begon men een heruitgave van de Eerste Wereldoorlog te vrezen. In 1938 drong het gevaar bij ons door en kwam er een gedeeltelijke mobilisatie. In 1939 kwam er een algemene mobilisatie.

Moedertje sprak een jonge soldaat
'k Kreeg daar een bericht;
Hooft hoe de klok reeds alarme slaat;
't is toch mijn plicht
't Land is in groot gevaar
Kussen we nog eens elkaar

Refrein: Arme soldaten
Die 't leven laten, elkander haten,
Aan 't moordend front
Denk aan 't verleden
En leeft in vrede
Dood niet meer uwe broeder als een
hond.

*In 't lommer van gindse linde Zat daar ene moeder vol smart
Met haar zoon, die teer beminde Te wenen met een gebroken hart;
Och moeder ik moet u verlaten Zo sprak haren zoon zacht en teer
Om gaan te strijden met onze soldaten Voor ons vaderland en eer.*

Refrein :
Vaarwel moeder zoet
Uwen zoon moet ten strijde.
Met een heldenmoed
Voor ons vaderland en goed;
Ginds op het slagveld
Zal hij u niet vergeten.
Als wij aan het strijden zijn
Voor ons aller welzijn.

Het gevangenschap in Duitsland en verplichte tewerkstelling.

BEVEL.

Op bevel der Duitse Weermacht moeten alle mannen in den leeftijd van 17 t/m 40 jaar zich voor den arbeidsinzet aanmelden.

Hiervoor moeten **ALLE** mannen van dezen leeftijd onmiddellijk na ontvangst van dit bevel met de voorgeschreven uitrusting op straat gaan staan.

Alle andere bewoners, ook vrouwen en kinderen, moeten in de huizen blijven totdat de actie ten einde is. De mannen van genoemde jaargangen, die bij een huiszoeking nog in huis worden aangetroffen, worden gestraft, waarbij hun particulier eigendom zal worden aangesproken.

Bewijzen van vrijstelling van burgerlijke of militaire instanties moeten ter controle worden meegebracht. Ook zij, die in het bezit zijn van zulke bewijzen, zijn verplicht zich op straat te begeven.

Er moeten worden medegebracht: warme kleding, stevige schoenen, dekens, bescherming tegen regen, eetgerei, mes, vork, lepel, drinkbeker en boterhammen voor één dag.

De dagelijksche vergoeding bestaat uit goeden kost, rookartikelen en loon volgens het geldende tarief.

Voor de achterblijvende familieleden zal worden gezorgd.

Het is aan alle bewoners der gemeente verboden hun woonplaats te verlaten.

Op hen, die pogen te ontvluchten of weerstand te bieden, zal worden geschoten.

Rantsoenering

Ministerie van
Landbouw en Voedselvoorziening

BROODZEGELS

voor sommige categorieën
van werklieden

Aanvullend besluit van 20 September 1940
(Staatsblad van 22 September 1940)

Herzien het besluit van 10 Augustus 1940,
betreffende de uitgifte van broodzegels voor sommige
categorieën van werklieden;

ART. 1. - De werklieden, wier werk
onder den grond geschiedt, hebben
recht op 30 bijzondere broodzegels per
tijdperk van dertig dagen.

ART. 2. - Dit besluit treedt in werking
den 9^e October 1940.

De Secretaris-generaal
E. DE WINTER.

Drukken No. 1000 41. Omslag. Blad 4

22 Mei 1940 (uit het dagboek van Torten Goetinck – waarnemend burgemeester in het begin van de oorlog na vertrek van burgemeester Debra.

Van vandaag af wordt het vleesch gerantsoeneerd op 75 gr per hoofd waarvan 20gr beenen. De winkelwaren worden schaars en iedereen tracht nu handel te drijven. Ik heb gisteren drie en dertig doorlatingsbewijzen afgeleverd aan ingezetenen die een auto bezitten. We mogen van geluk spreken dat de duitsche bevelhebber van Heist nogal een goeie vent is anders zouden er niet zoveel mogen afgeleverd worden. Hij moet er trouwens zijn stempel opzetten. We hebben verleden week eenige minuten schrik gehad als er een duitsche telefoondraad doorgesneden werd. Wij werden bedreigd dat geheel de gemeente ging ontruimd worden, gelukkig bleef het bij een bedreiging. Gedurende de eerste week van Juli heb ik de tijd niet gehad om mijn dagboek te onderhouden, van s'morgens 7 uur tot 10 uur s'avonds werd ik gedurig lastig gevallen door de duitsche bezetting. Ze moeten de schoonste villa's hebben, radio's en schrijfmachienes. Ook mijn twee villa's worden genomen en ik denk dat het maar rechtvaardig is dat ik, zelfs als burgemeester, niet gespaard blijf! buitenlandse vijand of bezetter. Door hun acties keerden die landgenoten, die men ook incivieken of zwarten noemde, zich tegen de eigen bevolking.

(tekst letterlijk overgenomen uit het dagboek)

Gaat gij om worst of karbonaden
Van varkensvlees of paarden – ju
Ook om sauciskens om te braden
Het is gelijk steeds vraagt men u
Refrein:
Mie, hebt gij uwe zegels bij ?
Want zonder die bekomt ge niets
Geloof me vrij
Die hebt ge steeds van doen
Die plakpapierkens en
Een hele beurs met poen
geen zegels, gene fret
geen margarine en geen boter
confituur noch vet
geen rosbief, hesp of spek
al maakt g'u honderdmaal per dag
een dikke nek

Vrienden ik wil voor u even zingen
Wat er tegenwoordig te eten is
't is van spek en andere dingen
Tot de vlokken van maïs

Eet nu maar genoeg rijst en bonen
Gij wordt nog sterker als een stier
Gij wordt vet ja zonder schromen
In den aard van eenen pier

Eet nu maar wat paardenbrood
Dat is bestemd voor klein en groot
Ja, eet dat nu maar voor de smaak
Het is van klei en stro gemaakt

Gaat maar met uw geld in d'hand
Dan stoten z' u nog al aan de kant

men kan geen soep of rijstpap
maken
men heeft geen bonen of boullie
aan havermout is niet te geraken
men vraagt ze zelfs voor poudre-riz

De vrienden krijgen wat
Maar onze maagkens blijven plat

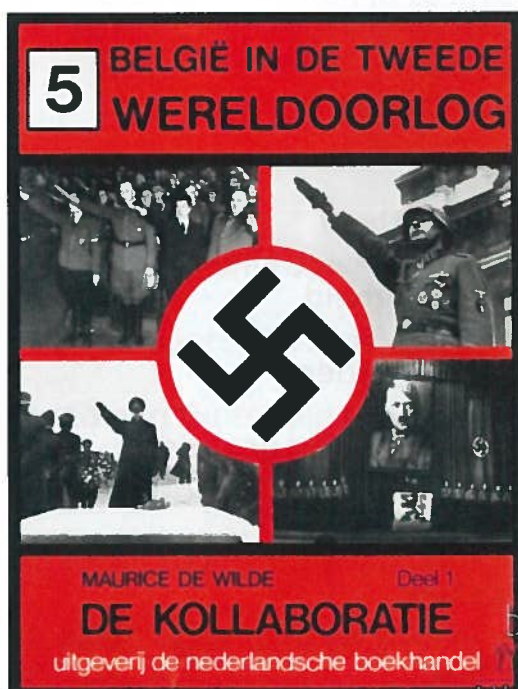
Collaboratie

Bij collaboratie gaat het om een vrijwillige samenwerking van landgenoten met de buitenlandse vijand of bezetter. Door hun acties keerden die landgenoten – die men ook incivieken of zwarten noemde – zich tegen de eigen bevolking.

Het samenwerken met de vijandige bezetter kon diverse vormen aannemen:

- Sympathie betuigen voor de Duitser
- Samenwerken met de Duitse geheime dienst en eigen mensen verklikken
- Meewerken met de vijand door bepaalde functies op te nemen (bijvoorbeeld oorlogsburgemeesters)
- Seksuele relaties onderhouden met leden van het bezettingsleger
- Dienst nemen in het vijandelijke leger

Acties steunen van het fascisme

De Gestapo (zangwijze: quel beau jour)

Toen hier den Duitser

Ons bevolking kwam dwingen

Gebeurden er dingen

Zo afgrijselijk wreed

En toen kwam er, ja het is zo

Een kliek verraders, het was de Gestapo

Gestapo, Gestapo

Veel ellende bracht gij onze mensen

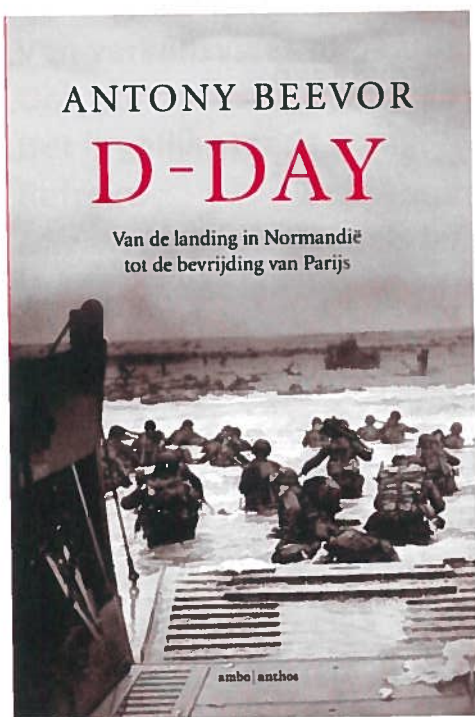
Gestapo, Gestapo

Doch nu komt uwen beurt, het is zo

Nu probeert gij uwen straf 't ontlopen
Doch voor u heeft het geen ontkomen meer
Gestapo, Gestapo
Nu is het uwen beurt, het is zo !

De Gestapo verklikt zijn vader (zangwijze: met goud niet te betalen)

Jaren van werken en zwoegen	refrein
Voor hunnen enigen zoon	Gij Gestapo, zoekt eerst naar uwen vader
In deftigheid groot te brengen	die g'hebt verklikt
Wat was de vrucht en hun loon	ellendeling, verrader
Die zoon had geleerdheid verworven	als dat is waar
hij is misschien	
de marteldood gestorven	zijt gij zijn moordenaar
Den Duitsen barbaar in ons land	
Die had er de toekomst bedorven	
Het kind bracht zijn ouders in schand	

De Bevrijding

Wij leefden hier vol droefheid
Vijf jaren lang, een eeuwigheid
Al hebben wij niet lang geleden
Toch hebben wij de goede strijd gestreden
En ons bevrijders heel plezant
Zij komen al uit Engeland
En zo lang ik leven mag
Nooit vergeet ik die schonen dag
Als wij de tanks zagen afkomen

Wij konden het niet schoonder dromen

En ons bevrijders boemlala

Zij komen uit de Canada

Na vier jaar strijd in 't rijk der Belgen

Staat nu de vrede in 't verschiet

't is dank aan onze dappere telgen

Dat de dweper ons land verliet

En gaat troost zoeken op zijn gebied

Waar hij beter gedaan had te blijven

Dan ons volk den duivel aan te doen

En hier met trommel en klaroen

Onze broeders komen in te lijven

De helden die hun bloed vergoten

voor België's onafhankelijkheid

zijn uit onze gedachten niet
gesloten

want zij streden met moed en
dapperheid

tot behoud van ons aller vrijheid

d'overledenen moet men beminnen

hun vereren met bloemen en
muziek

terwijl die andere ruige kliek

niet rap genoeg de gaten kan
uitspinnen

Liedje op de wijs van "Unter die Laterne"

Voor de poort van Moskou

Stond een Duits soldaat

Twee bevroren benen en een bleek gelaat...

Hij stond te bibberen van de kou

En dacht waar blijft de Führer nou

Die ons toch redden zou..

André Desmidt

Aan de ongelukkige opgeëisten

En geurt er niets rond hunne graven
o, neen, geen bonte bloemenperk
en zelfs sluimert niet één dier braven
in de sombere schaduw der kerk.
Geen kruisje wijdt den grond aldare,
geen steen vernoemt er zelfs hun naam,
want helden die opgeëischten waren.
Tot bee vouwt elk zijn handen saam:
gegroot zijt gij o, martelaren
die 't leven in den vreemde liet

Refrein:

*Zij die voor 't vaderland
daar ver ten offer vielen
hebben hun heldengraf
in 't diepst van onze zielen.
Waarom een marm'ren beeld?
Om er bij neer te knielen?
Wat baat veel bloemenpracht
daar bij al die wee en smart*

Daar ligt gansch alleen en vergeten,
die kerel met de kloeke hand,
die meer dan zijn plicht heeft gekweten
voor de vrijheid van 't vaderland,
in het woud zeer doods en verlaten
aan den stam van een eikenboom.
Kon dien trotsen eik nu maar praten,
hij sprak hoe dien held er kwam om,
hoe hij daar dien dapperen braven
door den honger werd neergeveld
Geen mens kan die plek gaan betreuren,
geen hand zaait er bloempjes in 't rond.
Niet één vaas of een pracht van kleuren
versiert daar dien killigen grond.
Geen ruiker wordt hen uitgekozen
op naamdag of sterfdag vol pracht.
Genen krans van tedere rozen
wordt hun daar vantijd eens gebracht.
Gij stierft moedig gij heldenscharen,
op u denken velen nog niet